

Nr 873

Av herr **Senander m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående omorganisation av örlogsvarven.*

I propositionen föreslås bland annat beträffande Karlskrona örlogsvarv att nuvarande marinverkstäder ombildas till aktiebolag, varvid förutsättes ett investeringsprogram för bolaget inom en kostnadsram av 27 miljoner kronor. Den civila produktionen föreslås väsentligt utvidgad, dock med företrädesrätt som hittills för beställningar från marinen.

I samband med tidigare sysselsättningsvårigheter vid örlogsvarvet i Karlskrona har den kommunistiska riksdagsgruppen påyrkat utvidgning av varvets civila produktion. Vi har sålunda ingenting att invända mot propositionens förslag i sådant syfte eller mot de investeringbelopp som äskas.

Däremot är förslaget att ombilda marinverkstäderna till bolag ägnat att väcka starka betänkligheter. Detta förslag har stor principiell räckvidd. Riksdagens möjligheter till kontroll och insyn över en dylik företagsform är ytterst begränsade. Ett statligt bolag bedriver i likhet med privata bolag sin affärsverksamhet i en klart privaträttslig form. De statliga bolagen är inte beroende av de förvaltningsrättsliga föreskrifter som är normgivande för den egentliga statsförvaltningen. Deras verksamhet regleras av aktiebolagslagen. Riksdagens befattning med de statliga företagen är att avgöra om bolag skall bildas, om inköp av aktier skall ske eller då fråga är om betydande nyinvesteringar eller nyinköp av aktier. Uppenbart är att riksdagen, då den anvisar medel för bolagsbildning, även uppdrar riktlinjer för ett bolags verksamhet. Men därmed är det i stort sett slut med riksdagens inflytande.

Även ur andra synpunkter är bolagsformen ägnad att inge betänkligheter.

Denna företagsform anges vara motiverad av »kravet på affärsmässighet, snabba och obundna avgöranden samt stor smidighet och anpassningsförmåga med hänsyn till konkurrensen i flertalet fall med det enskilda näringslivet». 1953 års örlogsvarvsutredning talade ett ännu öppnare språk om bolagsformens företräden genom förklaringen, att »denna medgiver större smidighet och konkurrenskraft, friare lönesättning och oberoende».

Givetvis måste även för de statliga och statsägda affärsföretagen kravet på affärsmässig drift tillmätas stor betydelse. Men det får enligt vår mening icke tränga de sociala och samhälleliga synpunkterna i skymundan. Staten kan givetvis inte betrakta sina företag på samma sätt som de privata

företagarna betraktar sina, då ju dessa endast har vinstintresset som drivfjäder för sin verksamhet. Staten kan inte tillåtas betrakta arbetskraften som en handelsvara eller sina företag som enbart vinstgivande objekt. Den kan inte utan hänsyn till sociala och samhällseliga skäl företaga avskedanden av arbetskraft, synnerligast som det allmänna måste sörja för de arbetslösas och deras familjers existens. Ett överbetonande av de affärsmässiga synpunkterna på driften av statliga företag leder förr eller senare till en konflikt med de sociala och samhällseliga intressen staten har att företräda i andra sammanhang.

Vad vi här anført innebär emellertid icke att vi under alla förhållanden motsätter oss statlig affärsmässig drift i bolagsform. Det kan givas tillfällen då denna företagsform kan vara fördelaktig ur driftsynpunkt. Men då måste riksdagens inflytande och kontroll säkras och garantier skapas mot att de anställda utsättes för det godtycke beträffande anställning och avskedanden som råder på den privata arbetsmarknaden.

Det bör i sammanhanget framhållas, att de personalorganisationer som närmast berörs av frågan om de statliga företagsformerna, nämligen Försvarsverkens civila personalförbund och Statstjänarkartellen inom LO, har beträffande ombildandet av marinverkstäderna i Karlskrona till bolag uttalat sin misstro mot bolagsformen och i stället förordat anslutning till försvarets fabriksverk.

Såsom vi tidigare framhållit avser vi inte att motsätta oss propositionens förslag om Karlskrona örlogsvarfs ombildande till aktiebolag. Vi utgår nämligen ifrån, att sedan nu utredningen om de statliga företagsformerna slutfört sitt arbete och framlagt vissa förslag till förstärkning av riksdagens inflytande och kontroll över de statliga bolagen möjlighet inom kort skall föreligga för riksdagen till ett ställningstagande. I avvaktan härpå anser vi oss inte böra resa motstånd mot propositionen i denna del.

Däremot kan vi inte acceptera propositionens argumentation i fråga om personalens ställning och anställningsförmåner. Utan tvivel förutsätter bolagsbildningen, att de anställdas förmåner och trygghet i anställningen skall reduceras i betydlig grad. Visserligen skall bolaget överta det kollektivavtal som nu gäller. Men därefter finns det inga garantier för de anställdas intressen. Uppenbart är att personalen under dessa förhållanden känner stark oro inför förslaget till omorganisation av det företag där de är anställda. Detta framgår inte minst av den uppvaktning som nyligen företagits av fackföreningen inför försvarsministern.

Särskilt hotfullt framstår läget för personalen genom uttalandet i departementspromemorian, att all personal bör uppsägas från nuvarande extra ordinarie och extra anställningar. Då det endast finns två ordinarie tjänster berörs praktiskt taget hela personalen av uppsägningen. Denna rekommendation öppnar sålunda alla möjligheter att godtyckligt vraka och rata, vilket

främst kommer att gå ut över den äldre arbetskraften och de eventuellt sjuka. Då därtill förutsättes, att den arbetskraft som kan komma i fråga skall övergå på villkor som kan överenskommas mellan bolaget och de anställda, så är det av allt att döma meningen att de nu utgående förmånerna skall reduceras.

I promemorian föreslås beträffande den betydelsefulla pensionsförmånen att endast arbetare, som varit anställda i minst 10 år i statens tjänst, skall bibehållas vid förmånen. En betydande krets av arbetare blir följaktligen berövad pensionsförmånen.

Vi hävdar bestämt, att därest bolagsbildningen skall medföra dylika konsekvenser för de anställda så är den förkastlig. Vi har emellertid svårt att föreställa oss, att statsmakterna kan godkänna att frågan om personalens förmåner och trygghet i anställningen skall utnyttjas som en slags köpeskillning vid bolagsbildningen. Riksdagen bör därför garantera, att personalens en gång fastställda förmåner bibehålles oförändrade och att den arbetskraft som av ena eller andra anledningen icke kommer att utnyttjas i bolagets tjänst hålles skadeslös.

Med vad som här anförts får vi påyrka,

att riksdagen vid bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 184 angående omorganisation av örlogsvarven måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att personalen icke bör lida minskning i nu utgående förmåner och att i de fall, där genom omorganisationen arbetskraft av ena eller andra anledningen icke kommer till användning, denna måtte hållas skadeslös.

Stockholm den 29 november 1960

Knut Senander

Gustav Johansson

Helmer Holmberg

H. Hagberg